

Millora de la metodologia docent i de l'avaluació de l'aprenentatge en l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica

Gemma Puigvert i Planagumà

Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

L'objectiu del present treball és oferir a la comunitat universitària el resultat de dos anys de recerca en humanitats. Es desenvolupa una web que inclou continguts teòrics, materials audiovisuals, bateries de preguntes d'autocorrecció, etc. L'assignatura per a la qual ha estat creat aquest portal és una troncal de primer curs de la titulació d'Humanitats però el producte resultant és extrapolable al Llatí obligatori de primer curs que s'imparteix a totes les filologies de la UAB, exceptuant l'anglesa, i a algunes assignatures del primer cicle de la titulació de Filologia Clàssica. Aquest projecte cobreix la necessitat d'organitzar assignatures de caràcter bimodal per captar l'interès d'un sector de la població que, per raons d'horari laboral, no pot basar els seus estudis únicament en l'ensenyament presencial, però que no es resigna a cursar-los exclusivament a distància. Però també pot ser d'ajuda a estudiants que en determinats moments del curs i per raons diverses no poden assistir amb regularitat a les classes.

Àmbit general d'interès de la innovació

Aquests materials poden ser d'interès per al professorat de llengües clàssiques i, en general, per a qualsevol professor interessat en la cultura clàssica. Estan pensats bàsicament com a suport per a la docència d'assignatures de primer cicle de la Facultat de Filosofia i Lletres, tot i que també poden ser utilitzades pel professorat de secundària i de batxillerat.

1. Introducció

L'adaptació dels estudis universitaris actuals a l'espai Europeu d'educació superior (EEES) suposa un incentiu per reflexionar sobre les estratègies d'aprenentatge que afavo-

reixen el desenvolupament de les competències pròpies de cada matèria. La titulació d'Humanitats de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), on s'imparteix com a matèria troncal de primer curs l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica (12 crèdits homologats = 9 crèdits ECTS), ha participat en el pla pilot subscrit el curs 2004-2005 amb el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI) de la Generalitat de Catalunya.

El nou sistema planteja un gran repte no només per al professorat sinó també per a l'alumnat, ja que de la concepció tradicional de la docència basada en les hores lectives (de docència) es passa a una concepció centrada en l'aprenentatge dels estudiants i en un nou còmput de la càrrega curricular. S'estimen unes 1.600 hores de l'estudiant per curs, treballant 40 setmanes durant 40 hores. Unes 25-30 hores de treball equivalen a un crèdit del sistema europeu de transferència de crèdits (ECTS) i les 1.600 hores estimades per a un curs equivalen a 60 crèdits. A la UAB un crèdit ECTS equival a unes 25 hores de treball de l'estudiant. La superació de 180 crèdits ECTS dóna lloc a l'obtenció d'un títol propi de grau de Ciències Humanes.

El nou espai europeu lluny d'angoixar-nos ha de ser un pretext més per continuar reflexionant sobre objectius, mètodes i resultats.

1.1. Antecedents en innovació docent

El treball que es presenta s'emmarca en una tradició que singularitza l'àrea de Filologia Llatina de la UAB com a senyera en la investigació sobre didàctica de la llengua llatina a Catalunya i a Espanya. Els primers intents per aconseguir una millora en l'aprenentatge de la llengua llatina per part dels estudiants remeten a l'any 1976 amb l'experimentació d'un material, aleshores molt innovador, que finalment fou publicat i difós per l'ICE de la UAB en 2 vols., *Introducció al Llatí 1* (Bellaterra 1982) i *Introducció al Llatí 2* (Bellaterra 1983).

Uns anys més tard, i fruit de la necessitat de disposar de nous materials adequats als estudiants ja formats amb el batxillerat LOGSE, s'elaborà un nou llibre, *Introducció a l'estudi de la llengua llatina* (Bellaterra 1998), que s'utilitza encara a totes les aules de primer curs (titulacions de Filologia Clàssica, Catalana, Francesa i Hispànica) de la Facultat de Filosofia i Lletres. Aquesta proposta representava una transposició didàctica a l'ensenyament del llatí d'alguns dels principis bàsics de la lingüística funcional.

L'any 2000 neix el nou portal de Filologia Llatina de la UAB dedicat a la didàctica del llatí des de diferents punts de vista: gramàtica, sintaxi, jocs o cinema: <http://antalya.uab.es/pcano/aulatin>.

2. Objectius

Els objectius proposats amb el disseny de les pàgines docents de l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica són els següents:

1. Adequar els continguts d'aquesta assignatura troncal als interessos dels estudiants de la titulació d'Humanitats i a les noves directrius que es desprenen del nou marc d'ensenyament superior.
2. Proporcionar als estudiants uns materials interactius, basats en l'autoaprenentatge, l'autoavaluació i la tutoria a distància.
3. Aconseguir una millora en els resultats de l'aprenentatge dels estudiants de primer curs.
4. Avaluar certes habilitats entre les quals es troben el raonament reflexiu i crític, la capacitat d'expressió escrita i oral, la capacitat per al treball en equip, etc., mitjançant petits seminaris i carpetes de curs, sense deixar de banda, però, altres proves per avaluar els aprenentatges, com proves d'assaig o de desenvolupament de temes, proves de llibre obert, proves objectives o test, proves orals, proves pràctiques, tutories, etc.

2.1. Descripció de l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica

Es tracta d'una assignatura troncal de primer curs de 12 crèdits homologats (= 9 crèdits ECTS= 225 hores de dedicació de l'estudiant) que s'imparteix a la titulació d'Humanitats.

A causa del caràcter transversal d'aquesta titulació i de les condicions d'accés per a cursar-la, els estudiants que s'hi matriculen són de procedència molt diversa:

1. estudiants procedents del batxillerat d'Humanitats, que són els que han rebut una formació més relacionada amb els continguts de l'assignatura;
2. estudiants procedents del batxillerat de Ciències Socials, que han rebut una formació molt deficitària o nul·la respecte del coneixement del món grecoromà;
3. estudiants procedents de les proves per a més grans de 25 anys, amb un grau de maduresa i de cultura general superior, però amb deficiències greus pel que fa a coneixements específics. Cal dir que aquest col·lectiu ha crescut considerablement els dos darrers cursos;
4. estudiants amb una titulació mitjana o superior humanística o científica que s'incorporen al segon cicle però que han de cursar aquesta assignatura dins el bloc de complements de formació.

L'assignatura pretén dotar l'estudiant de les claus imprescindibles per entendre la civilització grecoromana en el seu conjunt i, en la mesura que sigui possible, la llengua llatina. Amb aquest objectiu té com a eix l'estudi panoràmic de la cultura romana emmarcada en el seu context històric i fa èmfasi especial en l'estudi dels gèneres literaris antics i en la transmissió de la llengua llatina i de la cultura antiga a occident.

En acabar l'assignatura l'estudiant ha de ser capaç de:

- Fer el comentari d'un text aplicant els coneixements adquirits de caire històric, institucional, literari i cultural referits a la civilització romana i, eventualment, grega.
- Comentar fragments dels principals gèneres literaris llatins, relacionant-los amb el seu autor i assenyalant-ne les característiques principals.

- Explicar el procés de transmissió de la llengua i de la cultura clàssiques, relacionant-lo especialment amb la transmissió textual i amb el pas del llatí a les llengües romàniques.
- Identificar la presència de la tradició clàssica en la literatura europea, en les arts plàstiques, en la música, etc., a partir dels casos estudiats.
- Interpretar el significat bàsic d'un text llatí a partir del seu coneixement de les llengües romàniques i d'un seguit de qüestions guia.

2.1.1. Metodologies docents d'ensenyament i aprenentatge

El curs contempla sessions teòriques i sessions de tipus seminari que permeten no només analitzar amb profunditat les obres de lectura obligatòria sinó també el material audiovisual que ha servit de suport a l'exposició dels continguts.

L'estudiant ha de superar tres proves escrites, amb qüestions de correcció objectiva, d'assaig i diversos comentaris de text. I alhora ha d'elaborar un treball de curs individual (i exposició en grup ja que els temes són compartits, tot i que amb enfocaments molt diversos) que és tutoritzat pel professor.

2.1.2. Avaluació

Taula 1. Metodologies d'avaluació emprades segons l'activitat

Procediment	Criteris d'avaluació	Pes
Exposició oral del treball escrit	Expressió oral correcta. Capacitat de treball en equip i d'habilitat en les relacions interpersonals.	10%
Treball escrit	Valoració del treball escrit (coherència en el desenvolupament, expressió adequada, maneig d'eines bibliogràfiques, originalitat)	30% (10% març + 20% maig)
3 Proves escrites	Coneixements Capacitat d'anàlisi Capacitat de síntesi	60% (20+20+20)

3. Descripció del treball

3.1. El disseny de les pàgines docents de l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica

Gràcies a la revolució que ha significat en els darrers anys la introducció en la docència de l'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC) no només s'han potenciat els estudis realitzats a distància, sinó que també s'ha començat a combinar el tradicional sistema d'ensenyament i aprenentatge amb el treball virtual, més enllà de les aules. Es pot considerar que existeix una gradació, des de la presencialitat absoluta a l'aula, passant per mètodes intermedis (la semipresencialitat i la semivirtualitat), fins a la virtualitat absoluta.

Les pàgines docents que es presenten serveixen de complement a l'assignatura i amb aquest objectiu han estat pensades i creades. No es pretén convertir l'assignatura en virtual —la presència a l'aula és indiscutible; no hem de perdre de vista que estem en una universitat presencial— però sí oferir materials de suport a tots els estudiants i en particular a aquells que, per raons diverses, en moments determinats del curs, no poden assistir a classe. Amb aquest sistema es contribueix a la millora de la qualitat de la docència.

Els materials inclosos en aquestes pàgines estan distribuïts en tres apartats:

1. S'hi troben bona part dels continguts teòrics exposats a classe (en classes magistrals o exposicions en petits seminaris), sempre acompanyats del material audiovisual corresponent.
2. S'inclouen, com a complements als continguts, una selecció de textos que resulta, en certa manera, representativa, com a reflex de l'estil de cada escriptor i de les seves formes d'entendre i practicar la creació literària. S'hi adjunta sempre la traducció en català o en castellà perquè el nivell dels estudiants no permet en molts casos un aprofundiment del text original. A les classes el paper del professor es limita a acompanyar el procés de traducció. La traducció en profunditat d'un text es relega a un segon pla vist el perfil d'estudiant que tenim al davant que en cap cas no persegueix una formació filològica.
3. Per a cadascun dels temes proposats es troben diversos tests de correcció objectiva perquè els estudiants puguin disposar, després de cada bloc temàtic, d'un material que en qualsevol moment pot convertir-se en un instrument d'autoavaluació i, per tant, de control del propi aprenentatge, ja que es pretén que a partir d'ara l'estudiant sigui un subjecte actiu en el procés d'aprenentatge i d'avaluació. Aquests tests són semblants als que després s'inclouen en les proves de correcció objectiva. Amb el disseny d'aquestes pàgines docents es pretén:
4. Que els estudiants millorin els seus coneixements sobre l'assignatura a través de la creació d'aquests materials interactius, basats en l'aprenentatge, l'autoavaluació i la tutoria a distància.
  - Que a través de mètodes alternatius d'avaluació, com ara el treball en petits seminaris i, sobretot, el sistema de carpetes, millorin quatre competències transversals bàsiques (expressió oral i escrita, capacitat de treball en equip i capacitat de cercar informació mitjançant les noves tecnologies).
  - Una millora, en definitiva, dels resultats aconseguits i una disminució significativa en el nombre de no presentats.

Les pàgines docents tenen l'adreça següent: <http://claudia.uab.cat:81> (2008). En molts casos i per evitar possibles problemes legals es requereix la identificació de l'usuari. Els materials inclosos en aquestes pàgines seran accessibles a tots els estudiants prèvia facilitació d'un nom d'usuari i d'una contrasenya. També es poden utilitzar en dues assignatures, troncal i obligatòria, respectivament, de la llicenciatura de Filologia Clàssica: Llengua Llatina i Literatura I i Introducció als Textos Literaris Llatins, i en l'assignatura troncal Llatí, que s'ofereix a primer curs per a totes les filologies llevat de l'anglesa.

4. Resultats

Durant els dos primers anys d'adaptació a l'EEES, s'observa com el nombre d'estudiants que aproven l'assignatura és superior, però no s'ha aconseguit encara reduir significativament el nombre de no presentats.

A continuació s'exposen els resultats obtinguts en cada curs:

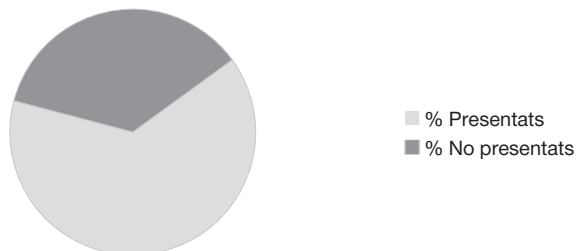
- Durant el curs 2002-2003 d'un 81,5 % de presentats superen l'assignatura un 68,5 %. No s'hi presenta un 18,5 % (vegeu el gràfic 1).

Gràfic 1. Dades del curs acadèmic 2002-2003, comparació del percentatge de presentats i no presentats

- Durant el curs 2003-2004 d'un 64,1 % de presentats superen l'assignatura un 54,7 %. No s'hi presenta el 35,9 % (vegeu el gràfic 2).

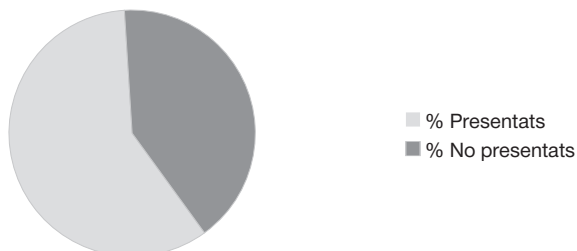
Gràfic 2. Dades del curs acadèmic 2003-2004, comparació del percentatge de presentats i no presentats

- Durant el curs 2004-2005 d'un 59 % de presentats superen l'assignatura un 51,8 %. No s'hi presenta el 41 % (vegeu el gràfic 3).

Gràfic 3. Dades del curs acadèmic 2004-2005, comparació del percentatge de presentats i no presentats

---

- Durant el curs 2005-2006 (primer curs d'implementació dels crèdits ECTS) sobre un 45,9% de presentats superen l'assignatura un 40,5%. No s'hi presenta el 34,1% (vegeu el gràfic 4).

Gràfic 4. Dades del curs acadèmic 2005-2006, comparació del percentatge de presentats i no presentats

---

- Durant el curs 2006-2007 d'un 50% de presentats superen l'assignatura un 33,3%. No s'hi presenta el 50% (vegeu el gràfic 5).

Gràfic 5. Dades del curs acadèmic 2006-2007, comparació del percentatge de presentats i no presentats

---

El quadre 1 conté els resultats obtinguts en cada curs:

Quadre 1. Comparació del percentatge de presentats vs no presentats en cada curs lectiu

CURS	Grup	No presentats	TOTAL	% notes superades	% presentats	% no presentats (NP)
2002-2003	1	10	54	68,5%	81,5%	18,5%
	2	14	44	56,8%	68,2%	31,8%
2003-2004	1	23	64	54,7%	64,1%	35,9%
	2	20	53	56,6%	62,3%	37,7%
2004-2005	1	34	83	51,8%	59,0%	41,0%
	2	20	59	54,2%	66,1%	33,9%
2005-2006	1	20	37	40,5%	45,9%	54,1%
	2	14	41	51,2%	65,9%	34,1%
	50	3	7	57,1%	57,1%	42,9%
2006-2007	1	24	48	35,4%	50,0%	50,0%
	2	24	42	33,3%	42,9%	57,1%
	50	5	11	54,5%	54,5%	45,5%

La dada més significativa és l'increment dels NP que s'atribueix, d'una banda, a la impossibilitat dels estudiants de seguir el ritme d'una avaluació més intensiva i, d'una altra, a l'existència de nombrosos estudiants que, per motius laborals, abandonen l'assignatura a mitjan curs.

Aquesta anàlisi de les dades corresponents als cursos acadèmics 2002-2003, 2003-2004, 2005-2006 i 2006-2007 ha de permetre comparar aquests resultats amb els que s'obtindran en els propers cursos.

5. Conclusions

Si bé és cert que el procés de convergència europea ha suposat per a les titulacions experimentals com la d'Humanitats una oportunitat magnífica no només per dissenyar una nova estructura de títol de grau sinó també per reflexionar sobre el perfil de l'estudiant que volem formar i de quines competències el volem dotar perquè afronti el futur professional amb garanties d'èxit, també és cert que ha comportat una reflexió profunda sobre quines han de ser les estratègies docents que cal seguir els propers anys. Es creu que la classe magistral ha de seguir tenint cabuda en la nova estructura com

també l'han de tenir altres activitats docents, poc explotades en algunes titulacions, com les sessions de debat en petits grups, l'elaboració de treballs en equip, etc. Aquest tipus d'activitats ens ha de permetre fer un seguiment més acurat de les capacitats d'expressió oral dels nostres estudiants, una de les competències que haurà d'haver assolit en acabar el seu cicle formatiu.

L'assistència regular dels estudiants a les classes és convenient per progressar de forma continuada. Atès que hi ha casos molt variats (la nostra titulació n'és un exemple clar), caldria optar per la flexibilitat. Malgrat que l'absentisme afavoreix en la gran majoria de casos el fracàs acadèmic, alguns dels estudiants que compaginen l'estudi d'una matèria amb altres activitats laborals són capaços de gestionar el temps de què disposen i aconseguen un rendiment acadèmic excel·lent. És en aquest context que es considera que val la pena elaborar els materials d'ensenyament i aprenentatge bimodals.

La incorporació d'innovacions en la docència, l'avaluació continuada, les tutories virtuals i el procés mateix de convergència europea suposen un considerable esforç per part del professorat, tal com hem pogut deduir a partir de les enquestes realitzades també a aquest col·lectiu. L'increment de la dedicació docent és difícil d'estimar, però serà necessari trobar la forma de valorar i reconèixer institucionalment l'impacte del canvi.

Referències

- CANO ALONSO, P.L.; CARBONELL MANILS, J. ; GIL, C.; LLARENA, M. i MARTÍNEZ GÁZQUEZ, J., 1982. *Introducció al llatí 1*. Bellaterra: UAB.
- CANO ALONSO, P.L.; CARBONELL MANILS, J.; GIL, C. L.; LLARENA, M. i MARTÍNEZ GÁZQUEZ, J., 1983. *Introducció al llatí 2*. Bellaterra: UAB.
- CANO ALONSO, P.L.; CARBONELL MANILS, J.; MATAS BELLÉS, B. (amb la col·laboració de BARREDA PASCUAL, A.; CARBAJO MOLINA, F.; HERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, J.S.; PUIGVERT PLANAGUMÀ, G.), 1998. *Introducció a l'estudi de la llengua llatina*. Bellaterra: UAB.

Enllaç d'interès

- Web de la innovació: <http://claudia.uab.cat:81> [2008].

Paraules clau

Llatí, cultura clàssica, espai europeu d'educació superior (EEES), Bolonya, pàgines docents didàctiques, tecnologia de la informació i la comunicació (TIC), semipresencial, avaluació continuada.

Finançament

Projecte per a la millora de la qualitat docent a les universitats de Catalunya. Títol: *Millora de la metodologia docent i de l'avaluació de l'aprenentatge en l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica*. Expedient: 2005MQD 00208.

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració de la web *LLATÍ I CULTURA CLÀSSICA*: recorregut pels diferents apartats del temari.

Responsable del projecte

Gemma Puigvert i Planagumà

Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

gemma.puigvert@uab.cat

Presentació de la responsable del projecte i del grup de treball

La responsable del projecte, Gemma Puigvert i Planagumà (professora titular de Filologia Llatina), i els professors Joan Carbonell Manils (professor titular de Filologia Llatina) i Antoni Iglesias Fonseca (professor titular de Ciències i Tècniques Historiogràfiques) són membres del Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana de la UAB. Els dos primers, juntament amb Francesc Carbajo Molina, professor d'institut, ja havien col·laborat anteriorment en altres projectes d'innovació docent.

La responsable del projecte ha estat també dinamitzadora del pla pilot DURSI seguit per la llicenciatura d'Humanitats els cursos 2004-2005, 2005-2006 i 2006-2007. Actualment és coordinadora de la titulació d'Humanitats i responsable d'un projecte concedit per l'AQU per a l'elaboració d'una guia per a l'avaluació de les competències en l'àrea d'humanitats.

Membres que formen part del projecte

Joan Carbonell Manils

Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

joan.carbonell@uab.cat

Antoni Iglesias Fonseca

Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

toni.iglesias@uab.cat

Francesc Carbajo Molina

IES Lauro (Les Franqueses del Vallès)